KAPASITET: Sykehuslaboratoriene i Midt-Norge sier de har kapasitet til å betjene alle legekontorene i regionen. Her fra laboratoriemedisinsk klinikk ved St. Olavs hospital. Fra venstre: Chatrine Åsbø-Berge (fagansvarlig bioingeniør og HP Link-kontakt), Marit Strømme (fagansvarlig bioingeniør og HP Link-kontakt), Solveig Winther (klinikksjef) og Andreas Westin (overlege). Foto: Geir Otto Johansen.

Oppfordrer fastlegene: – Send prøvene til sykehuslaboratoriet

I fjor kjøpte staten private polikliniske laboratorietjenester for over 100 millioner kroner, i Midt-Norge. Nasjonalt er tallet rundt én milliard.

Michael Chr. A. Simonsen
JOURNALIST

PUBLISERT 18.12.2025 - 04:00 SIST OPPDATERT 18.12.2025 - 11:26

– Det er ikke snakk om netto inntekter, men likevel. Det er ingen tvil om at stordrift på laboratorietjenester er lønnsomt. Sykehusøkonomien er svært anstrengt, og vi trenger de inntektene som laboratoriedriften genererer.

Det sier Andreas Austgulen Westin, overlege ved Laboratoriemedisinsk klinikk ved St. Olavs hospital til Dagens Medisin.

«Julelaboratoriet»

Han og kollegene har i år laget en julekalender litt utenom det vanlige «Julelaboratoriet – 24 grunner til å bruke sykehuslab'en».

Den er sendt ut til alle fastlegene i Midt-Norge. Bak hver luke finnes en grunn til å bruke sykehuslaboratoriene, fremfor å sende prøver til analyse hos private aktører. I tillegg har han, sammen med kolleger, laget videoer der hver grunn utdypes og forklares.

Bak lukene frem til dags dato finner man blant annet grunner som:

«Det styrker lokal beredskap», «Sykehuslaboratoriene har tilstrekkelig kapasitet», «Mikrobiologisvar blir tilgjengelig der de trengs», «Ditt legekontor er vår hjemmebane», «Prøvesvar blir tilgjengelig for forskning», «Du får tilgang til pasientens prøvesvarshistorikk», «Det er bra for klima og bærekraft», og «Det gir sykehusene inntekter».

Hundretalls millioner kroner

I et normalt tilfelle, med prøvesvar sendt til et offentlig sykehus for analyse, vil Helfo gi refusjon for 40 prosent av kostnaden knyttet til analyse av prøven, de resterende 60 prosentene er såkalt rammefinansiering. Rammefinansiering forutsetter at prøven er av innbygger i nedslagsfeltet til laboratoriet.

Sykehusøkonomien i Midt-Norge har vært svært anstrengt de siste årene, i fjor gikk Helse Midt-Norge 850 millioner kroner i minus. Samtidig hadde private laboratorier oppdrag for rundt 108 millioner kroner for innbyggere i samme region. Det handler hovedsakelig om prøver rekvirert fra fastleger.

Solveig Winther, klinikksjef ved Laboratoriemedisinsk klinikk ved St. Olavs hospital, understreker at fastlegene selv velger hvor de sender prøvene sine.

Må betale «gjestepasienttillegg»

Hun poengterer at når prøvene sendes til private laboratorier medfører det tapte statlige refusjonsinntekter for sykehusene. Det kan også påføre sykehusene ekstra kostnader.

– I de tilfellene der private laboratorier ikke utfører analyser selv, vil prøven ofte videresendes til annet laboratorium. Da utløses et såkalt «gjestepasienttillegg» fordi prøven analyseres et annet sted enn der pasienten bor. Regningen sendes til sykehuset på pasientens hjemsted, altså til oss.
– I praksis betyr dette at både staten og helseforetakene i mange tilfeller ender opp med å betale for private laboratorietjenester man ikke trenger, sier Winther.

– Legitimt å konkurrere med oss

Håvard Selby Ebbestad, administrerende direktør i Fürst Medisinsk Laboratorium, sier han ikke har noen kommentar til julekalenderen og oppfordringen til å bruke sykehuslaboratoriene, utenom at systemet er slik det er.

– Det er legitimt for laboratoriene å konkurrere med oss. Vi bidrar til å spare helsevesenet for mange hundre millioner kroner i året, det er vi stolt av, sier Ebbestad til Dagens Medisin.

Tall fra Helfo viser at Fürst i fjor hadde oppdrag fra Midt-Norge for rundt hundre millioner kroner.

Unilabs fikk oppdrag for i overkant av syv millioner kroner. Selskapet utfører ikke lenger laboratorieanalyser for helseforetak i Norge, og sier det derfor ikke er relevant for dem å kommentere saken.

I videoene tilhørende kalenderen bekrefter representanter fra de ulike laboratoriene i Midt-Norge at det er ledig kapasitet og at det ikke vil by på kapasitetsproblemer å få tilsendt alle prøver i opptaksområdet.

24 GRUNNER: Overlege Andreas Westin viser julekalenderen som er sendt ut til alle legekontor i Midt-Norge. Foto: Geir Otto Johansen.

Har kapasitet

Winther sier situasjonen varierer litt for andre sykehus i Norge, men at de fleste sykehuslaboratoriene har kapasitet til å gjøre mye mer analyser enn det som gjøres i dag.

– Noen foretak har avtaler om kjøp av bistand fra privatlaboratorier, men utfordringen er at de private aktørene kan utføre tjenester utover de avtaler og volumrammer som er inngått med helseforetakene, sier hun og forklarer at rammefinansieringen stopper ved en volumgrense, men at refusjonen fra Helfo har de private laboratoriene fremdeles krav på.

– Der er det ikke noe øvre tak. Analysene kan altså utføres ved privatlaboratorium selv om sykehusene ikke trenger bistand, sier Winther.

– Ingenting å si på kvaliteten

Winther og Westin er tydelig på at kalenderen ikke bare handler om økonomi.

– Av de 24 lukene i kalenderen har vi to som handler om økonomi. Men vi har seks luker, de seks første, som handler om pasientbehandling, og om at prøvesvar skal bli tilgjengelige der de trengs. Dette er det klart viktigste, både for pasientene og for sykehusene, sier Westin.

Han understreker også at de ikke har noe å utsette på kvaliteten på tjenesten de private laboratoriene tilbyr.

– Både sykehuslaboratoriene og privatlaboratoriene leverer tjenester med høy laboratoriefaglig standard. Men for å si det helt enkelt: Det er med laboratorietjenester som med kjærester. Selv om én er bra er ikke to dobbelt så bra, sier han.

Besøkt hundre legekontor

Westin forteller at han har vært på besøk hos over hundre legekontor i Midt-Norge, i forbindelse med innføring av ny elektronisk rekvireringsløsning i regionen. Alle fastlegene og medarbeiderne sier det samme, ifølge han.

– De vil aller helst bruke sykehuslaboratorienes tjenester. Men ikke for enhver pris. Laboratorietjenesten må jo også fungere godt og raskt ute på legekontorene, der tempoet er høyt.

Mange legekontor har brukt private laboratorietjenester lenge, og tenker «if it works, don't fix it», forteller Westin, som har forståelse for det.

– De har en privat tjeneste som fungerer greit i hverdagen, og er skeptiske til en endring uten åpenbar gevinst. Men gevinstene er der, vi må bare jobbe for å synliggjøre dem for legekontorene. For eksempel med en adventskalender, sier Westin.

Åpen